

Nd.

88. Nefndarálit

um frv. til 1. um verðlagningu landbúnaðarafurða o. fl.

Frá 2. minni hl. landbúnaðarnefndar.

Landbúnaðarnefnd hefur þríklofnad um afgreiðslu þessa máls. Tveir nefndarmenn (JPálm og SG) vilja samþykkja frv. efnislega óbreytt. Við, sem að nefndaráliti þessu stöndum, viljum gera á því þær breytingar, að Stéttarsambandi bænda verði falin störf landbúnaðarráðs og verðlagsnefndar. Einn nefndarmanna (BG) tjáði sig andvígán frv., en kvaðst þó ekki mundu greiða atkvæði gegn bráðabirgðalögum né stjórnarfrumvörpum, sem borin væru fram af ríkisstjórn, er hann að öðru leyti styddi að málum, og sat því hjá við afgreiðslu málsins í nefndinni. Breytingartillaga 2. minni hluta og síðan frv. sjálft féll því hvort tveggja með jöfnum atkvæðum á nefndarfundi.

Við, sem að áliti þessu stöndum, teljum, að grundvöllur dýrtíðarlaganna frá 14. apríl 1943 um hið svo kallaða sexmannanefndarverð hafi ekki verið burtu fallinn, er bráðabirgðalögini voru gefin út. Í lögunum um dýrtíðarráðstafanir er kveðið svo á, að verðlag á landbúnaðarvörum skuli ákveðið samkv. grundvelli sex manna nefndarinnar, á meðan núverandi styrjaldarástand helzt. Lögin miða með öðrum orðum við styrjaldarástandið, en ekki sjálfa styrjöldina. En það styrjaldarástand, sem olli því, að löggjafarvaldið sá sig til knúð að láta mál þessi til sín taka á þennan hátt, var: 1) lokun ýmissa beztu utanlandsmarkaða landbúnaðarins fyrir styrjöldina, svo sem á meginlandi Evrópu og á Norðurlöndum; 2) verðlagsástandið í landinu sjálfu, sem olli því, að framleiðsluverð íslenzkra landbúnaðarafurða — sem annarra vara — var svo hátt, að eini erlendi markaðurinn, sem stóð þeim opinn að nokkru leyti, enski markaðurinn, fullnægði engan veginn því verðlagi, er bæri uppi framleiðslukostnaðinn; 3) svo þrálatar og háværar deilur um verðlag landbúnaðarvara innan lands, að nauðsyn þótti á dómistól, er háðir aðilar sættu sig við, er skæri úr um það, hvaða verðlag teldist réttlátt, til þess að bændur bæru úr býtum fyrir störf sín svipað kaupgjald og aðrar vinnandi stéttir landsins.

Þessi dómistóll var sexmannanefndarsáttmálinn.

Við sjáum enga breytingu til bóta á þessu ástandi, frá því að dýrtíðarlögini voru sett, og teljum því, að eðlilegast hefði verið að túlka þessi ákvæði dýrtíðarlaganna þannig, að þau væru enn í gildi, og láta sexmannanefndarverðið koma til framkvæmda þetta ár að öllu leyti.

En það teljum við aðalatriði þessa máls, að þegar farið var að raska hinu eldra skipulagi um verðlagsvaldið yfir landbúnaðarafurðunum, álitum við, að sjálfssagt

hefði verið að fá fulltrúum bændastéttarinnar sjálfrar og félagssamtaka hennar vald þetta í sínar hendur. Bændastéttin hefur jafnan sætt sig við það, að nokkrar hömlur væru settar á vald hennar yfir verðlagsmálum sinum i bili, er það hefur verið talin alþjóðarþörf og hið sama látið ganga yfir aðrar stéttir og einstaklinga þjóðfélagsins.

En þegar svo er ástatt sem nú, að allar starfsgreinar þjóðfélagsins virðast nær einrásar um það, hvaða verð þær setja á vinnu sína og varning innan lands án nokkurs tillits til þess, hvaða verð er á sams konar vinnu og varningi í nágrannalöndum, er útilokað, að bændastéttin ein geti sætt sig við það að hafa enga íhlutun um verðlag framleiðslu sinnar á innlendum markaði eða með öðrum orðum það, hvaða kaupgjald hún skuli úr býtum bera fyrir vinnu sína.

Því hefur verið haldið fram af ýmsum, að með stofnun landbúnaðarráðsins hafi hændastéttin fengið vald yfir málum þessum, þar sem það sé eingöngu skipað bændum og starfsmönnum landbúnaðarins. En þetta er að okkar álti hin mesta fjarstæða. Það er sá aðili, sem valdið hefur til að velja og skipa í ráðið, er ábyrgð ber á því og framkvæmdum þess, hverjur svo sem í það veljast. Og í þessu falli er það ríkisstjórnin, sem ræður. Búnaðarráðið er því fulltrúi ríkisstjórnarinnar, en ekki bændastéttarinnar.

Eins og kunnugt er, hefur Alþingi og ríkisstjórn oftsinnis á undanförnum árum falið Búnaðarfélagi Íslands að koma fram fyrir hönd bændastéttarinnar, er taka þurfti ákvárdanir um verðlagsmál landbúnaðarins. Álitum við, að svo hefði einnig átt að vera í þetta skipti.

En þegar Búnaðarfélag Íslands varð þess áskynja, að ríkisstjórnin taldi ekki lengur þörf á afskiptum þess af málum þessum, beitti það sér fyrir því, að komið yrði á sérstökum stéttarsamtökum innan búnaðarfélagsamtakanna í landinu, er hefði með höndum þennan þátt í hagsmunamálum bændastéttarinnar. Þetta stéttarsamband er nú formlega stofnað og tekið til starfa. Og þar sem stjórn þess er kosin á lýðræðislegan hátt af kjörnum fulltrúum bændanna sjálfra, teljum við einsætt, að henni verði falið vald og framkvæmd þeirra mála fyrst um sinn, sem verðlagsnefnd landbúnaðarráðs fer með samkv. bráðabirgðalögum. En tillögur um framtíðarskipulag þessara mála, eins og hún hefur nýskoð verið mörkuð með samþykktum frá búnaðarþingi og búnaðarsamböndunum, liggja nú þegar fyrir Alþingi í frumvarpsformi. Samkvæmt því er ætlazt til, að fulltrúar frá Stéttarsambandi bænda og ýmsum sölufelögum þeirra fari í sameiningu með framkvæmd söluskipulags og verðlagsmála landbúnaðarins.

Teljum við, sem m. a. stöndum að frv. þessu, að með því sé mörkuð sú stefna í málum þessum, sem bændur gera nú kröfu til og ein verður talin réttlát. En þangað til að það frv. verður að lögum, viljum við, að Stéttarsambandi bænda og framkvæmdastjórn þess verði falin verðlagsmál landbúnaðarins, eins og fjöldi bænda hefur þegar gert kröfu til. Hefur komið mjög berlega í ljós almenn óánægja meðal bænda yfir bráðabirgðalögum þessum. Ber hvort tveggja til, að þeir vilja ekki sætta sig við þetta fyrirkomulag, sem þeir telja óviðunandi í sjálfu sér, svo og hitt, að mikil gremja ríkir meðal þeirra út af framkvæmd laganna. Hafa þeir talið sig eiga síðferðilegan rétt til þess að setja verð á afurðir sínar á innlendum markaði samkvæmt sexmannanefndargrundyellinum, hvað sem hinum lagalega rétti liði. En frá því hefur verðlagsnefndin vikið svo, að nú eru fyllstu horfur á, að kindakjöt, sem er næstum eina söluvara margra bænda, stórlækki í verði til bænda frá því síðasti. ár, þótt framleiðslukostnaður hafi stórhækkað á sama tíma. Veldur því hið haa' verðjöfnunargjald, sem leggja varð á kjötið til uppbótar verði á útflutt kjöt. Auk þess hefur nokkur hluti verðjöfnunargjaldsins verið tekinn til að greiða niður saltkjöt á innlendum markaði og lækka þannig innlenda verðið frá því, sem áður hafði verið ákveðið.

Samkvæmt framansögðu berum við fram á sérstöku þingskjali breytingartillögur um, að Stéttarsambandi bænda verði falið vald það, sem búnaðarráði er ætlað samkv. bráðabirgðalögum. Verði þær samþykktar, munum við fylgja frv. svo breyttu sem bráðabirgðaskipulagi í þeirri von, að frv. um verðlagsráð verði fljótlega gert að lögum. Verði breytingartillögurnar felldar, munum við greiða atkvæði á móti frumvarpinu.

Alþingi, 1. nóv. 1945.

Bjarni Ásgeirsson,
fundaskr., frsm. 2. minni hl.

Jón Sigurðsson.